

УДК 331.522.4:338.14

Ж.В. Дерій, канд. екон. наук

Н.В. Завгородня, аспірант

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Ж.В. Дерій, канд. екон. наук

Н.В. Завгородня, аспірант

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК ЧЕРНИГОВСКОГО РЕГИОНА

Zhanna Deriy, PhD in Economics

Nataliia Zavorodnia, PhD student

Chernihiv National Technological University, Chernihiv, Ukraine

THE ROLE OF HUMAN POTENTIAL IN IMPROVING THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF THE CHERNIHIV REGION

Досліджено теоретичні питання з необхідності підвищення людського потенціалу у конкурентоспроможності підприємств АПК Чернігівського регіону.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, підприємство, людський потенціал, конкурентоспроможність, господарство.

Исследованы теоретические вопросы о необходимости повышения человеческого потенциала в конкурентоспособности предприятий АПК Черниговского региона.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, предприятие, человеческий потенциал, конкурентоспособность, хозяйство.

The theoretical aspects of the need to improve human capacity in agricultural enterprises competitiveness of the Chernihiv region.

Key words: agriculture, enterprise, human potential, competitive ability, economy.

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки країни говорить про наявність системної кризи у багатьох сферах виробництва та суспільного життя. Не є винятком і галузі АПК, які, маючи значний потенціал, не завжди можуть його ефективно використовувати. На це впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Україна, яка традиційно була потужною агропромисловою державою, сьогодні не є світовим лідером у аграрному виробництві, тому варто шукати нові стимули та важелі для нарощування конкурентоспроможності та позиціонування АПК України у світовій спільноті. В умовах нестійкого ринкового середовища, постійних збурень економічної системи виникає проблема оцінки місця та впливу людського потенціалу на конкурентоспроможність господарюючого суб'єкта, оскільки сам людський потенціал є різноманітним, що пов'язується з різноманітністю носіїв цього потенціалу – людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ролі трудових ресурсів та їх використанню у сучасному світі, зокрема в галузях АПК, присвячено праці багатьох вітчизняних та закордонних науковців, зокрема над цією проблемою працюють такі науковці: П. Борщевський, В. Гончаров, С. Кваша, А. Коваленко, М. Кропивко, Ю. Лебединський, А. Лисецький, Л. Мармуль, В. Мессель-Веселяк, Л. Опацький, М. Паламарчук, П. Саблук, М. Сичевський та ін.

Визнаючи високу значимість та важливість досліджень названих авторів, сьогодні в межах модернізації української економіки виникає потреба в переосмисленні базових теорій та формулювання сучасних концепцій щодо місця людського потенціалу в системі зростання конкурентоспроможності підприємств АПК. Проаналізувавши роботи

як закордонних, так і вітчизняних учених, можна сказати, що нині немає єдиної універсальної методики оцінювання людського потенціалу в окремих галузях національної економіки, що призводить до труднощів у процесі виявлення реального стану людського розвитку в країні та робить неможливим якісне оцінювання людського потенціалу, зокрема в галузях АПК.

Метою цього дослідження є вияв впливу людського потенціалу на підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК на засадах інноваційності.

Виклад основного матеріалу. Проблема розвитку людського потенціалу підприємств АПК актуальна на різних рівнях її прояву. Зміни, які відбуваються в економічній політиці держави, створюють як позитивні, так і негативні шляхи розвитку. Позитивними і правильними в такому напрямку можна вважати великі можливості для розвитку окремої особистості в межах всього регіонального аграрного комплексу. Водночас, негативними є серйозні загрози стійкості існування людини, а також невизначеність у майбутньому.

Нині за кількістю зайнятих (близько 40 %) АПК України переважає всі інші галузі і міжгалузеві комплекси. В АПК зайнято близько 1/3 всієї чисельності працівників народного господарства. На частку його галузей припадає понад 30 % основних виробничих фондів. Галузі АПК формують близько 1/3 національного доходу і майже 2/5 валового суспільного продукту. За підсумками 2013 року, зважаючи на фінансову кризу, яка охопила українську економіку особливо негативно вплинула на роботу АПК та позначилась на зайнятості населення. Середньооблікова кількість штатних працівників підприємств скоротилась на 3 %, а це приблизно 6 тис. осіб. Найсуттєвіше зменшення кількості найманих працівників в АПК відбулось у середньому на 6,6 %. Якщо аналізувати попит на ринку праці Чернігівського регіону, то кожна 10 вакансія припадає саме на сільське господарство. Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника у сільському господарстві за 2012 рік становила 1833 грн (рис.).

У Чернігівській області здійснюється комплекс організаційних заходів, спрямованих на реалізацію Державної програми активізації економіки на 2013–2014 роки, яка дозволить поряд із нарощуванням економічного потенціалу аграрної галузі приділяти значну увагу розвитку сільських територій.

За показниками Департаменту агропромислового розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації, зважаючи на економічну нестабільність у державі, але маючи переваги у розвитку Чернігівської області, саме в агропромисловому напрямку показники за 2013 рік були такими:

- виробництво валової продукції сільського господарства – понад 6,2 млрд грн. Виробництво продукції сільського господарства у розрахунку на 1 особу – 5724 грн (для порівняння, по Україні – 3705 грн);
- площа зернових за всіма категоріями господарств – 677,3 тис. га;
- очікуваний валовий збір – близько 3 млн тонн. Кількість задіяної на збиранні пізніх культур техніки – 521 одиниця;
- до сівби озимих під урожай 2014 року підготовлено 251,1 тис. га (100 %). Зорано на зяб 356 тис. га (100 %). Посів озимини триває;
- реконструйовано 7 сучасних елеваторів;
- зібрано 1507 тисяч тонн картоплі та 182 тисячі тонн інших овочів;
- реалізація худоби та птиці зросла на 14 %; виробництво яєць – на 7,1 %; виробництво молока – на 0,6 %. поголів'я свиней збільшилось на 6,9%, птиці – на 4,7 %, поголів'я ВРХ зменшилось на 1,7 %. Введено в експлуатацію 5 тваринницьких об'єктів на 1740 корів. На завершальній стадії будівництва перебувають 3 молочні комплекси загальною потужністю майже 8 тисяч голів. Один з них – потужністю 6,8 тисячі голів –

найбільший у Європі. У тваринництві продовжується реалізація більше 40 інвестиційних проектів. За перше півріччя 2013 року освоєно 463 млн грн капітальних інвестицій;

- ціни на продуктових ринках області станом на 15.10.2013 року нижчі від середніх по Україні майже на всі продукти (дані моніторингу). Виняток становлять: олія соняшникова (+0,4 %, або 0,06 грн), огірки тепличні (+12,8 %, або 1,02 грн) та сало (+1,7 %, або 0,35 грн);

- сукупна вартість продовольчого кошику по області станом на 15.10.2013 становила 435 грн, що на 5,4 % менше загальнодержавного показника (460 грн);

- у соціальну інфраструктуру сіл вкладено майже 100 млн грн.

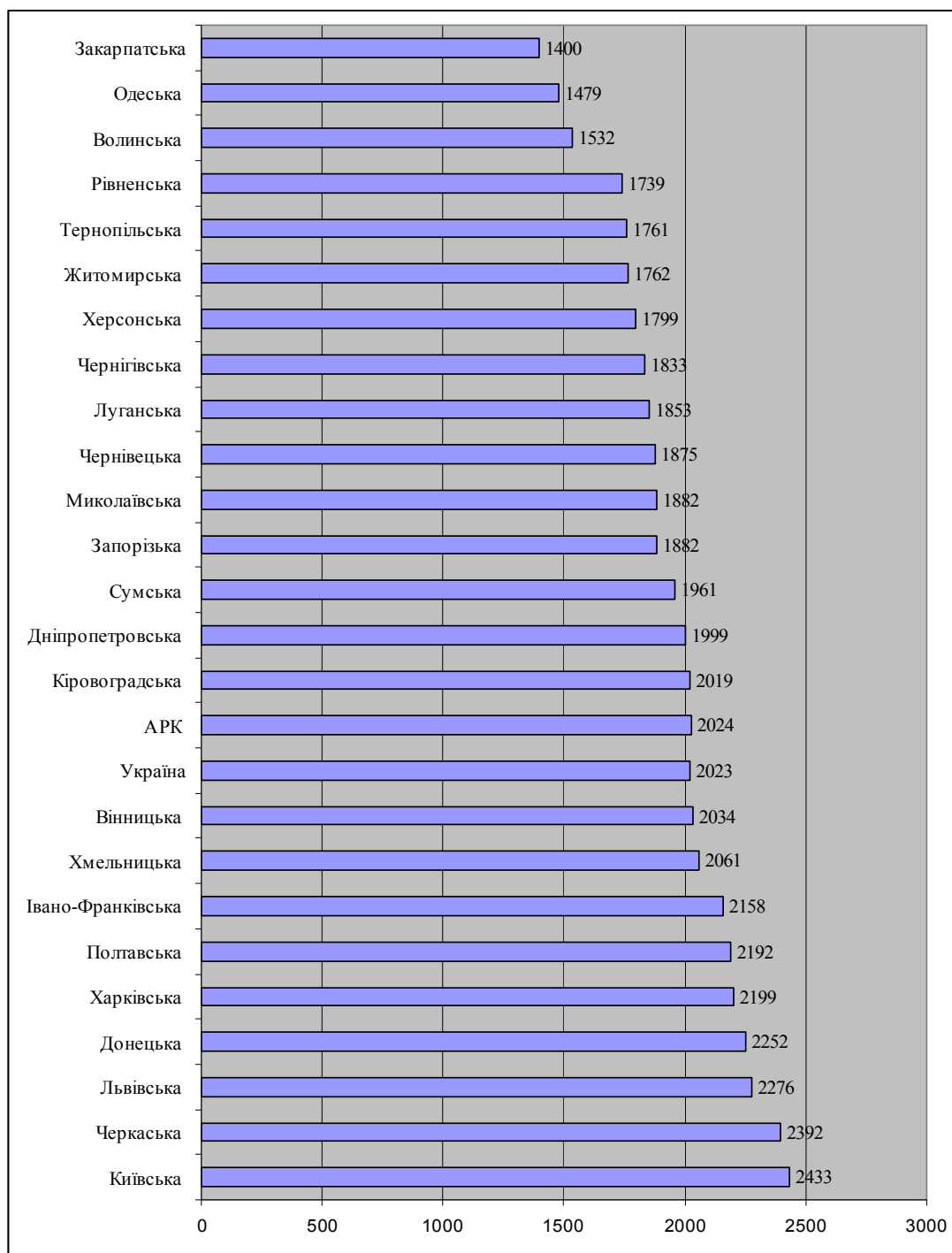

Рис. Середньомісячна зарплатна плата одного штатного працівника по Україні за даними 2012 року

Високий рівень конкурентоспроможності працівників є однією з умов ефективної діяльності підприємства будь-якого сектору економіки. Він забезпечує його власникам певний рівень особистої економічної безпеки і соціальної стійкості. Ефективно працюючі, конкурентоспроможні підприємства — умова економічно ефективної держави, що, у свою чергу, є фундаментальною основою економічної безпеки країни та її економічного зростання.

Низький рівень розвитку людського потенціалу, нераціональне його використання на будь-якому рівні є не менше серйозною загрозою економічним інтересам і національній безпеці загалом. В цьому аспекті необхідно розглянути комплекс чинників, що визначають характер і тенденції розвитку складових людського потенціалу, їх вплив на рівень конкурентоспроможності працівників різних категорій і соціально-професійних груп. Використання системного підходу дозволить виявити органічний взаємозв'язок рівня конкурентоспроможності працівників, спрямованості розвитку людського потенціалу будь-якого підприємства.

Людський потенціал підприємства АПК є одним з основних ресурсів підприємств аграрної галузі. Це пов'язано зі специфікою праці, залежністю від кваліфікації працівника, високим ступенем ручної праці. Історично склалось так, що в АПК більшу значущість мають не устаткування, а люди. Специфіка виробництва АПК зумовлює необхідність і значущість людських ресурсів. Таким чином, людські ресурси є головним інструментом досягнення підприємством конкурентоспроможності в АПК. Від їх якості, ступеня підготовки, зацікавленості в результатах своєї праці залежить успіх не тільки свого підприємства, а й галузі взагалі.

У системі ефективного управління персоналом підприємств АПК важливе місце займає оцінка професійної придатності працівників вимогам робочого місця або посади. Складність процесу оцінювання персоналу обумовлюється необхідністю формування системи об'єктивних критеріїв, чинників та показників оцінки. Процеси, що відбуваються в економіці, формують нові вимоги до якості робочої сили, які визначають конкурентоспроможність працівника на ринку праці.

Відповідно до вимог європейського стандарту, великі компанії вкладають у розвиток персоналу (на навчальні програми) від 1 % до 5 % обороту річного капіталу. Вкладені кошти під час роботи повністю окупаються, інколи приводять до ефекту нарощування коштів. Українським підприємствам необхідно навчитись правильно створювати умови для працівників своїх компаній, що дасть абсолютну можливість збільшити конкурентоспроможність підприємств аграрного комплексу України.

Земельна реформа в Україні стала основною частиною аграрної реформи. Важливі аспекти земельної реформи знайшли відображення в Законах України: "Про форми власності на землю", "Про господарські товариства", "Про приватизацію майна державних підприємств", "Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності", "Про оренду майна державних підприємств та організацій", "Про колективні договори і угоди".

Високотехнологічні інновації забезпечують широке впровадження організаційно-інноваційних розробок, пов'язаних із земельною реформою, створенням нових ринкових механізмів кредитного забезпечення довготермінових інноваційних проєктів, а також формуванням ринкової інфраструктури в АПК України.

Інноваційний розвиток АПК визначають такі напрями:

- поліпшення фінансування науки і зміцнення матеріально-технічної бази наукових установ;
- підвищення рівня комерціалізації результатів наукових досліджень та інноваційних процесів, зменшення ризиків інноваційного розвитку та венчурного капіталу за до-

помогою спеціальних фондів, застосування державного замовлення на інноваційні продукти;

– належне інституційне забезпечення державної інноваційної політики в аграрному секторі економіки завдяки удосконаленню систем стандартизації та сертифікації, наближення їх до європейських стандартів;

– удосконалення правових засад інноваційної діяльності й регулювання ринку інновацій у сільському господарстві за допомогою податкових, кредитних, страхових, митних та інших механізмів непрямого впливу;

– проведення заходів щодо інтеграції науки і виробництва, створення агротехнопарків, фінансово-промислових груп, горизонтальних і вертикальних холдингових компаній;

– створення та впровадження на основі новітніх технологій високоефективних сортів і гібридів сільськогосподарських культур та нових високопродуктивних порід тварин; застосування ґрунтозахисних систем землеробства, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, використання альтернативних джерел енергії у сільській місцевості, технологій екологічно чистої продукції, моделей економічних відносин та інформаційних систем;

– завершення земельної реформи, введення вартості землі до економічного обороту, створення іпотечних механізмів кредитування аграрного виробництва, завершення формування всіх складових ринкової інфраструктури в аграрному секторі;

– створення пайових інвестиційних фондів для реалізації великих інноваційних проєктів у сільському господарстві;

– розширення форм кредитування інноваційних проєктів завдяки здійсненню лізингових, факторингових та інших операцій.

Висновок. Людський потенціал є одним з головних інструментів підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК, який вимагає створення та введення в роботу програм і методик з розвитку й підтримки людського потенціалу в цій галузі економіки. Реалізуючи державні програми, необхідно створювати всі необхідні умови для якісного використання людського потенціалу для підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК на всіх засадах інноваційної діяльності аграрного сектору України.

Список використаних джерел

1. *Верхоглядова Н. І.* Людський капітал і показники економічного зростання / Н. І. Верхоглядова // Економіка та держава. – 2007. – № 1. – С. 84–86.
2. *Гайдук В. А.* Фактори конкурентоздатності суб'єктів на товарних ринках / В. А. Гайдук // Економіка та держава. – 2007. – № 3. – С. 21–23.
3. *Головне управління статистики Чернігівської області* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chernigivstat.gov.ua/books/silgosp.php>.
4. *Гончаров В. Д.* Инновационная деятельность в отраслях АПК России / В. Д. Гончаров, В. В. Рау // Проблемы прогнозирования. – 2009. – № 5. – С. 66–74.
5. *Давыдова О. А.* Инвестиции в человеческий капитал: динамика, оценка, эффективность : автореф. дис. ... канд. экон. наук / О. А. Давыдова. – СПб., 1998. – 18 с.
6. *Департамент агропромислового розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://apk.cg.gov.ua/index.php?id=8098&tp=1&pg>.
7. *Друкер П. Ф.* Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества / П. Ф. Друкер. – М. : Вильямс, 2007. – 336 с.
8. *Кондаурова І. О.* Інституційні аспекти становлення економіки знань [Електронний ресурс] / І. О. Кондаурова. – Режим доступу : <http://www.ea.donntu.edu.ua:8080>.
9. *Регіональна економіка : підручник* / за ред. Є. П. Качана. – К. : Знання, 2011. – 670 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
10. *Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року* / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 182 с.